

Лепська Наталія Володимирівна

Резильєнтність як динамічна характеристика держави в умовах сучасних геополітичних процесів

УДК 321.01-026.564:323.21
(477):327»20»

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-2.23>

Лепська Наталія Володимирівна
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології
Запорізького національного
університету
вул. Жуковського, 66,
Запоріжжя, Україна
ORCID: 0000-0001-6010-423X

У статті розглядається резильєнтність як атрибутивна характеристика держави з огляду її геополітичної суб'єктності, ресурсного потенціалу, геополітичної поведінки та діяльності в умовах складних важкопрогнозованих змін сучасного світоустрою. Звернуто увагу на факт певної невідповідності у вітчизняному суспільствознавчому дискурсі щодо використання дефініції «резильєнтність» та «стійкість» через відсутність їх змістовної демаркації. Наголошується, що системне осмислення держави як провідного суб'єкта геополітики, пріоритезує надання переваги саме поняттю резильєнтності. Адже багатоаспектність цього поняття надає можливість комплексно досліджувати та аналізувати такі змістові блоки проблемного поля геополітики: динаміка асиметричної поведінки держав в межах дуалістичної взаємодії «експансія – контракція»; співвідношення геополітичних пріоритетів і ресурсних потенціалів конкурентних держав у протистоянні сучасним кризам і викликам воєнної та повоєнної невизначеності; здатність держав до подолання непереборних обставин щодо їх функціональної дієздатності та спроможності для відновлення й подальшого розвитку. Тож метою статті є осмислення та обґрунтування доцільності введення в геополітичний категоріально-понятійний апарат поняття «резильєнтність», яку авторкою пропонується визначати у таких взаємопов'язаних аспектах. По-перше, як процес забезпечення національної безпеки держави, збереження цілісності держави, її геополітичної суб'єктності в умовах високої глобальної нестабільності. По-друге, як здатність держави проводити проактивну політику, передбачати ризики та загрози миру, своєчасно реагувати на них, протистояти несприятливим факторам, динамічно відновлювати функціональний стан, зміцнюватися та розвиватися. По-третє, як системоутворювальна характеристика геополітичної суб'єктності держави з огляду її ресурсного потенціалу. Для дослідження геополітичної суб'єктності нашої країни у її героїчному спротиві масштабній російській військовій агресії, застосування резильєнтного підходу є нагальним завданням. Резильєнтний підхід уможливорює розробку цілісної стратегії ефективного відновлення держави не лише у подоланні прямих наслідків війни, а й у забезпеченні міцності країни в умовах воєнної та повоєнної невизначеності на засадах демократичних цінностей: від відстоювання та захисту миру до модернізованої повоєнної інституціоналізації оновленої держави. Як результат впровадження такого підходу закладається міцний фундамент системного зростання суспільства, економіки та держави в цілому.

Ключові слова: резильєнтність, геополітика, геополітична суб'єктність держави, геополітичний простір, експансія.

Вступ. Сьогоднішній світ перебуває на зламі геополітичних епох, адже інтенсивність і масштаб кардинальних змін в архітектурі світопорядку вочевидь спричиняють нову якість його конфігурації та налаштування. Безпрецедентна мілітаризація сучасних геополітичних процесів через російсько-українську війну, чергове загострення конфлікту у Секторі Гази, війну між Іраном та Ізраїлем, зростання загрози військової агресії з боку авторитарних країн загострює проблему здатності держав вистояти та довести свою геополітичну суб'єктність у новій світобудові. У цьому аспекті набуває актуальності наукове осмислення у геополітичному ракурсі такого феномену як резильєнтність, яка в умовах перманентної турбулентності світу та сучасних викликів воєнної та повоєнної невизначеності є фактично одним з найважливіших атрибутів національної безпеки держави. Адже країни з високим рівнем резильєнтності здатні не просто адаптуватися до умов вкрай високої напруженості, що спричинена внутрішньополітичною кризою та зовнішньою геополітичною дестабілізацією, а й сконцентрувати

та мобілізувати свій ресурсний потенціал на подолання багаторівневих системних деструкцій, відновлення попереднього функціонального стану і виходу на наступний рівень розвитку, набуваючи вищих конкурентних переваг у державобудівництві, економічному лідерстві, культурній привабливості тощо. Резильєнтність, на наш погляд, має ґрунтовний евристичний потенціал для активного вжитку у геополітичному науковому дискурсі та геополітичній праксеології. Концептуальне оперування резильєнтністю через використання резильєнтного підходу надає можливість істотно змінити оптику аналізу геополітичного потенціалу держави, її геополітичної потуги та статусу серед інших країн світової спільноти. Бо ж, ані наявність у країни багатих покладів корисних копалин, ані численної армії, ані великої кількості промислових підприємств і т. ін., не гарантують їй у підсумку мінімізації геополітичної вразливості та максимізації спроможності щодо післякризового відновлення й виходу на траєкторію сталого розвитку. Очевидно, що тут спрацьовують інші механізми, які й спричиняють кумулятивний ефект резильєнт-

ності внаслідок комплексу системних взаємодій об'єктивних та суб'єктивних чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі резильєнтності присвячено чимало наукових праць. Адже ще у 1973 році К. Холлінгом було концептуалізовано резильєнтність у дослідженнях з екологічної проблематики, і потім поступово це поняття ввійшло у соціально-економічні науки. Тож на сьогодні цей концепт інтегрований у різні наукові галузі як закордоння, так і в Україні. У вітчизняній науковій царині ця дефініція розглядається багатоглядно, приміром: 1) у контексті психологічного та ментального здоров'я відзначимо доробок таких авторів, як Л. Адаменко [1], О. Іванова [2], Г. Лазос, Т. Ларіна, Т. Титаренко та ін.; 2) резильєнтність економічних систем досліджена в публікаціях Е. Лібанової, В. Хаустової та О. Решетняк [9]; 3) соціальна резильєнтність висвітлена в наукових розвідках О. Кухарук через соціально-ідентичнісний вимір [4], В. Волошиної – через призму кризових станів соціальних систем; 4) національна резильєнтність проаналізована М. Білинською та О. Корольчук у контексті формування ефективного публічного управління, а у колективному дослідженні С. Пирожкова, Є. Божка та Н. Хамітова [7] резильєнтність ґрунтовно вивчена як стратегія і тактика випередження гібридних загроз. Серед закордонних досліджень відзначимо наукову працю «Резильєнтність соціальних систем», автори якої – В. McCaul, G. C. Flores, S. Mencía – представники міжнародної гуманітарної організації GOAL, що з 2010 року ґрунтовно займається розробкою інструментарію резильєнтності суспільств до стихійних лих [12]. Також вартує уваги фундаментальна праця експрезидентки Фонду Рокфеллера Judith Rodin «Дивіденд резильєнтності: управління зривами, уникнення катастроф і зміцнення в непередбачуваному світі», де нею всеохопно розглянуто резильєнтність від коренів її виникнення до з'ясування ролі інституцій щодо її забезпечення та усвідомлення її дивідендів [14]. Науковий інтерес викликає публікація американських фахівців J. Acosta, A. Chandra та J. Madrigano «Порядок денний для просування інтегративних досліджень і практики стійкості: ключові теми круглого столу з питань стійкості», які узагальнили результати експертного обговорення у відпрацьованій інтегративної політики резильєнтності для США [10]. Ґрунтовністю відзначається науково-аналітичний звіт J. Acosta, A. Chandra та ін. авторів щодо дослідження суспільної резильєнтності з погляду збереження громадського здоров'я, підвищення якості життя і т. ін. [11]. Загалом, науковий доробок резильєнтності є напрочуд широким. У цьому контексті заслуговує високої оцінки бібліометричний аналіз публікацій, проведений Л. Лігоненко та В. Андрійчуком, на основі даних наукометричної бази SCOPUS та аналізу ключових слів із використанням програмного засобу VOSviewer.

Як виявлено авторами, з 2010 по 2022 рр. у світі опубліковано понад 140 тис. наукових праць за запитом «резильєнтність». Найбільша кількість статей припадає на галузь соціальних наук (14%), науки про навколишнє середовище (11%), інженерію (10,9%) та медицину (10,3%) [6]. Аналіз публікацій Л. Лігоненко та В. Андрійчука, а також наш огляд наукових напрацювань щодо резильєнтності, засвідчує, що феномен *геополітичної резильєнтності* ще потребує свого теоретичного осмислення та розробки. І певне підґрунтя для цього вже маємо в науковому полі з дотичної тематики, як-то: національна та державна безпека, суб'єктність держави, ресурсність та геополітичний статус держави, післякризове державобудівництво, хаотизація світу геополітики і т. ін. Як відзначають J. Acosta, A. Chandra та інші автори у своєму науково-аналітичному звіті, на сьогодні немає ясності щодо процесу формування резильєнтності, бо маємо обмежене розуміння компонентів, які можна змінити, або «важелів» дій, які дозволяють суспільству швидше відновлюватися. У дослідженнях визначено фактори, які, ймовірно, пов'язані з досягненням резильєнтності спільнот, включаючи зменшення вразливості до катастроф та проведення заходів із запобігання їм, щоб мінімізувати їх негативні наслідки, однак ці сфери є досить широкими і їм бракує конкретності, необхідної для впровадження [11, р. 1]. Втім набагато менше ясності та конкретності маємо щодо геополітичної резильєнтності такого суб'єкта як держава.

Отже, **метою статті** є осмислення та обґрунтування доцільності введення в геополітичний категоріально-поняттєвий апарат резильєнтності як динамічної системоутворювальної характеристики держави в умовах глобальних невизначеностей, загроз та викликів. Задля досягнення означеної мети передбачається: 1) з'ясування сутності та змістовна демаркація синонімічних понять «резильєнтність» та «стійкість»; 2) доведення слушності використання поняття «резильєнтність» в осмисленні геополітичної суб'єктності держави.

Методи дослідження. В основу методології наукової розвідки покладений системний підхід, який надає можливість осмислити резильєнтність держави у цілісності її характеристик як провідного суб'єкта геополітики. Геополітичний підхід дозволив провести рефлексію феномену резильєнтності з огляду специфіки геополітичного потенціалу держави, геополітичного простору та геополітичних процесів, які відбуваються в його межах. Семантичний аналіз застосований для операціоналізації поняття «резильєнтність» у контексті геополітики.

Результати дослідження. Поняття резильєнтності ввійшло в обіг на початку 2000-х років і набуло більш широкого вжитку декілька років тому, поряд з поняттями «резилієнс» та «стійкість» у контек-

сті питань збереження здоров'я людини, долання стресових ситуацій та травмивного впливу.

Вітчизняні науковці з Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, посилаючись на доробок колег з Американської психологічної асоціації, пропонують розрізняти «резильєнтність» (resiliency) та «резилієнс» (resilience), попри їх схожий переклад – стійкість, стресостійкість, життєстійкість, психологічна пружність, психологічна стійкість. Вони вказують, що резилієнс – це процес, а резильєнтність – це властивість. Резилієнс визначають як процес і результат успішної адаптації людини до важких або складних життєвих обставин насамперед через розумову, емоційну та поведінкову гнучкість, а також через пристосування до зовнішніх і внутрішніх вимог [3, с. 5]. Серед іншого фахівці Інституту психології звертають увагу на такі особливості та функції резилієнсу, як процесуальність, динамічність та адаптивність, і відзначають, що це: динамічний розвивальний процес, що характеризується досягненням позитивної адаптації, всупереч впливу серйозної загрози; процес використання різноманітних біологічних, психосоціальних, структурних і культурних ресурсів для підтримання психологічного добробуту; успішне адаптування в умовах ризику, критичних обставин чи змін, що передбачає взаємодію між людиною, її життєвим досвідом та поточним життєвим контекстом [3, с. 6].

Резильєнтність пов'язана зі здатністю людини відновлюватися і навіть зміцнюватися після складних надзвичайних ситуацій, катастроф, несприятливих умов життя та майже непереборних обставин. Разом з тим, численні західні дослідники не проводять жорсткої смислової демаркації між резилієнсом та резильєнтністю. Щобільше, вони пропонують розглядати резильєнтність цілісно у ширшому контексті. Так, у 2016 році за підтримки RAND Health та RAND Justice, Infrastructure, and Environment був проведений круглий стіл з потужною праксеологічною складовою з проблематики резильєнтності за участі близько 80 спеціалістів з різних галузей, що відзначили перспективи розвитку міждисциплінарної науки про стійкість. Особливий наголос було зроблено на необхідності застосування системного підходу до вивчення цього феномену (на основі принципів нелінійності, адаптації та структурно-функціональної взаємопов'язаності спільнот), впровадження конкретних структур, які мають втілювати політику інтегративної резильєнтності, та щодо розробки моделей лідерства для просування орієнтації на стійкість. Було відпрацьовано 10 змістовних рішень- рекомендацій, які пов'язані з програмами «Leadership for Better Health» та «Global Ideas for U.S.» одного з найбільших п'яти інвестиційних фондів США RWJF [10]. Тож, очевидно, факт проведення подібного заходу засвідчує, що концептуалізація і розробка «політики інтегративної резильєнтності» покликана сприяти

зміцненню резильєнтності саме на рівні держави. До речі, учасники цього круглого столу визначають резильєнтність як «здатність динамічної системи, такої як спільнота, передбачати виклики та успішно до них адаптуватися», як «процес, здатність або результат гарної адаптації перед обличчям негараздів, травм, трагедій, загроз або значних джерел стресу» [10]. Не менш важливим є визначення резильєнтності спільноти в контексті здоров'я, яке пропонують Chandra A., Acosta J.D. та інші автори у своєму науково-аналітичному звіті: «Резильєнтність спільноти передбачає її постійну та розвивальну здатність враховувати свою вразливість і розвивати можливості, які допомагають цій спільноті (1) запобігати, витримувати та пом'якшувати стрес, спричинений інцидентом зі здоров'ям; (2) відновлення таким чином, щоб відновити спільноту до стану самодостатності та принаймні такого ж рівня здоров'я та соціального функціонування після інциденту зі здоров'ям; і (3) використання знань з минулих реакцій для зміцнення здатності громади протистояти наступному інциденту зі здоров'ям» [11, р. 9]. На наш погляд, таке трактування резильєнтності американських фахівців маємо брати на озброєння щодо розуміння резильєнтності держави, адже важливо розглядати цей феномен комплексно.

Чи є сенс уводити «резильєнтність» до пояснення відповідних процесів та властивостей систем (зокрема й держави) у геополітичному ракурсі? Річ у тім, що поняття «стійкість», яке часто-густо вживають як синонім «резильєнтності», не висвітлює всі ті смислові аспекти, що важливі для нас у розумінні певних суспільно-політичних явищ і процесів, які ми визначаємо за традицією поняттям «стійкість». Приміром, «Новий тлумачний словник української мови» пропонує розуміти слово «стійкий» (бо «стійкість» відсутнє в ньому) у кількох значеннях: 1. здатний твердо стояти, триматися, не падаючи, не коливаючись. 2. який довго зберігає і виявляє свої властивості, не піддається руйнуванню, псуванню і т. ін. 3. для якого характерні стабільність, постійність, сталість. 4. здатний витримати зовнішній вплив, протидіяти чомусь. 5. який виявляє наполегливість, твердість, непохитність у намірах, поглядах, вчинках, діях і т. ін.; вірний своїм переконанням; незламний, твердий [8]. Резильєнтність (resilience / resiliency), наприклад Кембридзький словник, тлумачить як: 1. здатність знову бути щасливим, успішним тощо після того, як сталося щось важке або погане. 2. здатність речовини повертатися до своєї звичайної форми після згинання, розтягування або натискання [13]. Отже, слово «стійкість» не відображує палітру динамічних означень на відміну від поняття «резильєнтності», яке акцентує відновлюваність, гнучкість, еластичність, пружність, а отже потенційну здатність до успішного розвитку.

В геополітичному вимірі саме цей смисловий контекст поняттєвої операціоналізації резильєнтності держави є важливим для нас. Адже геополітика є наукою, що спрямована у майбутнє. І держава, як провідний суб'єкт геополітичних процесів, досліджується нею з погляду її динамічних характеристик, із врахуванням усіх її просторових потреб і спроможності розв'язувати проблеми, які виходять із різнорівневих просторових відносин з іншими суб'єктами геополітичних взаємодій.

Простір в геополітиці не є просто статичним атрибутом держави та сукупністю певних територіально-географічних параметрів. Геополітичний простір – це якісний, динамічний та інтегративний феномен, що є результатом системно організованих багаторівневих взаємозв'язків, в межах яких відбувається складний комплекс взаємодій між геополітичними суб'єктами (передусім державами) з приводу розподілу та/або перерозподілу геополітичних ресурсів, зміни форм і масштабів владного контролю над ними [5]. Внаслідок соціально-політичного, економіко-технологічного, науково-інформаційного і т. ін. розвитку людської спільноти поступово відбувалося ускладнення структури геополітичного простору. Фізико-географічний рівень залишається базовим, утім до нього додаються й економічний, інформаційно-кібернетичний, інформаційно-ідеологічний, віртуальний, когнітивний тощо. Безсумнівно, що на кожному з цих рівнів держава намагається освоїти якомога більше ресурсів, забезпечуючи собі тим самим необхідний фундамент ресурсного потенціалу для оптимальної життєздатності та подальшого розвитку. Однак формування (накопичення) того чи іншого обсягу геополітичного потенціалу державою залежить від рівня контролю нею геополітичного простору в усій його різноманітності. Серед іншого принаймні слід виокремлювати такі два варіанти: з одного боку, розширення сфери контролю – експансія; з іншого боку, звуження сфери контролю – контракція. У кожному з цих випадків державі доводиться долати системну напруженість. Модель геополітичної експансії передбачає подолання напруженості внаслідок дії екзогенних (зовнішніх) чинників, геополітичної контракції – ендогенних (внутрішніх) чинників.

Тож геополітичному простору притаманна висока динаміка організаційних дій з боку держав як провідних інституцій геополітики. Адже в межах просторових взаємодій «експансія – контракція» одні держави жадають досягти максимальної геополітичної суб'єктності (геополітичної гегемонізації, лідерства, наддержавності тощо), інші ж фактично потрапляють у стан геополітичної маргіналізації, мінімізуючи свою суб'єктність у формуванні та управлінні глобальним порядком денним.

Саме ця асиметрія геополітичних взаємодій держав й актуалізує їх резильєнтність, яка обумовлюється геополітичним потенціалом держави (передусім низкою різноманітних ресурсів), і яка

є складовим компонентом геополітичної сили держави. Своєю чергою, геополітична сила держави означає її конкурентні можливості у геополітичному суперництві або протиборстві з іншими державами. Тож це реальна здатність до геополітичного розширення (експансії) на будь-яких рівнях геопростору. Логічно відзначити, що резильєнтність держави є стратегічно важливим індикатором її геополітичної суб'єктності.

Висновки дослідження. Варто наголосити на перспективності дослідження резильєнтності держави у геополітичному вимірі як: 1) збереження цілісності держави, її безпеки та суб'єктності в умовах високої політичної нестабільності; 2) здатність країни проводити проактивну політику, передбачати ризики та загрози миру, своєчасно реагувати на них, протистояти несприятливим факторам, динамічно відновлювати функціональний стан, зміцнюватися та розвиватися; 3) системоутворювальна характеристика геополітичної суб'єктності держави з огляду її ресурсного потенціалу. Для України, яка наразі героїчно чинить опір масштабній російській військовій агресії, це вкрай важливе завдання. Резильєнтний підхід уможливорює розробку цілісної стратегії ефективного відновлення держави не лише у подоланні прямих наслідків війни (передусім в економічній та соціальній сферах), а й у забезпеченні резильєнтності країни в умовах воєнної та повоєнної невизначеності на засадах демократичних цінностей: від відстоювання та захисту миру до модернізованої повоєнної інституціалізації оновленої держави. Як результат впровадження такого підходу закладається міцний фундамент системного зростання суспільства, економіки та держави в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адаменко Л.С. Актуальні підходи до проблеми дослідження психічної резильєнтності. *Вісник Національного університету оборони України. Питання психології*, 2020. № 5 (58). С. 5-13. URL: <http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/224471/224687> (дата звернення 30.04.2024).
2. Іванова О. Проєкт «Психологічні сили України»: сприяння розвитку резильєнтності в умовах війни. *Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*, 2022. Випуск 6. С. 62-73. URL: <https://www.researchgate.net/publication/367132824> (дата звернення 30.04.2024).
3. Кокур О. М., Мельничук Т. І. Резилієнс-довідник: практичний посібник. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 25 с.
4. Кухарук О.Ю. Ідентичнісний вимір соціальної резильєнтності: визначення, підходи, можливості прогнозування. *Проблеми політичної психології*, 2022. №12 (26). С. 77-90. URL: <https://poliopsy.org/index.php/popp/article/view/107/107> (дата звернення 30.04.2024).
5. Лепська Н. В. Проблема концептуалізації простору в сучасному суспільно-політичному науковому

дискурсі. «Гілея: науковий вісник»: Збірник наукових праць, 2017. № 126. С. 461-466.

6. Лігоненко Л. О., Андрійчук В. А. Резильєнтність в економічному контексті: аналіз світових трендів та перспективи наукових досліджень. *Стратегія економічного розвитку України*, 2023. Вип. 52. URL: <http://sedu.kneu.edu.ua/article/view/285851/279919> (дата звернення 30.04.2024).

7. Пирожков С., Божок Є., Хамітов Н. Національна стійкість (резильєнтність) країни: стратегія і тактика випередження гібридних загроз. *Вісник НАН України*, 2021. № 8. С. 74-82. URL: <https://visnyk-nanu.org.ua/ojs/index.php/v/article/view/135/139> (дата звернення 30.04.2024).

8. Стійкий // Новий тлумачний словник української мови у трьох томах. Том 3. Київ. Видавництво «Аконті». 2003. С.434.

9. Хаустова В., Решетняк О. Резильєнтність економіки: сутність і виклики для України. *Бізнес-інформ*, 2023. №7. С. 30-41.

10. Acosta, J., Chandra, A., & Madrigano, J. (2017). An agenda to advance integrative resilience research and practice: key themes from a Resilience Roundtable. a Res. Rep., RAND Corp., Santa Monica, CA. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5644771/>(дата звернення 30.04.2024).

11. Chandra A., Acosta J.D., Howard S. et al. (2010) Building Community Resilience to Disasters: A Way Forward to Enhance National Health Security. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 78 p. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/technical_reports/2011/RAND_TR915.pdf (дата звернення 30.04.2024).

12. McCaul B., Flores G. C., Mencía S. (2019) Resilience for Social Systems / R4S Approach user guid ancemanual. GOAL. 104 p. URL: <http://resiliencenexus.org/wp-content/uploads/2019/05/2019-R4S-ToolkitD01-1.pdf> (дата звернення 30.04.2024).

13. Resilience. URL: <https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/resilience> (дата звернення 30.04.2024).

14. Rodin J. (2015) The resilience dividend: Managing disruption, avoiding disaster, and growing stronger in an unpredictable world. London, PROFILE BOOKS LTD. 383 p.

REFERENCES:

1. Adamenko L.S. (2020) Aktualjni pidkhody do problemy doslidzhennja psyhichnoji rezyljientnosti [Current approaches to the problem of researching mental resilience]. *Visnyk Nacionaljnogho universytetu oborony Ukrajinj. Pytannja psyhologhiji* (electronic journal), no. 5 (58). pp. 5-13. URL: <http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/224471/224687> (accessed 30 April 2024). [In Ukrainian].

2. Ivanova O. (2022) Proiekt «Psykholohichni syly Ukrainy»: spriannia rozvytku rezyljientnosti v umovakh viiny [Project «Psychological forces of Ukraine»: promoting the development of resilience in conditions of war]. *Visnyk kafedry YuNESKO «Neperervna profesiina osvita KhKhl stolittia»* (electronic journal), vol. 6. pp. 62-73. URL: <https://www.researchgate.net/publication/367132824> (accessed 30 April 2024). [In Ukrainian].

3. Kokun O. M., Melnychuk T. I. (2023) Rezyliens-dovidnyk: praktychnyi posibnyk [Resilience-handbook: a practical guide]. Kyiv: Instytut psyhologhii imeni H.S. Kostiuks NAPN Ukrainy. 25 p. [In Ukrainian].

4. Kukharuk O. Iu. (2022) Identychnisnyi vymir sotsialnoi rezyljientnosti: vyznachennia, pidkhody, mozhlyvosti prohnozuvannia [Identity dimension of social resilience: definitions, approaches, forecasting possibilities]. *Problemy politychnoi psyhologhii*, no. 12 (26). pp. 77-90. URL: <https://politpsy.org/index.php/popp/article/view/107/107> (accessed 30 April 2024). [In Ukrainian].

5. Lepska N. V. (2017) Problema kontseptualizatsii prostoru v suchasnomu suspilno-politychnomu naukovomu dyskursi [The problem of conceptualization of space in modern socio-political scientific discourse]. *«Hileia: naukovyi visnyk»: Zbirnyk naukovykh prats*, no. 126. pp. 461-466. [In Ukrainian].

6. Lihonenko L. O., Andriichuk V. A. (2023). Rezylientsiv ekonomichnomu konteksti: analiz svitovykh trendiv ta perspektyvy naukovykh doslidzhen [Resilience in the economic aspect: analysis of global trends and prospects for research] *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, vol. 52. URL: <http://sedu.kneu.edu.ua/article/view/285851/279919> (accessed 30 April 2024). [In Ukrainian].

7. Pyrozhhov S., Bozhok Ye., Khamitov N. (2021). Natsionalna stiiikist (rezyljientnist) krainy: stratehiia i taktyka vyperedzhennia hibrydnykh zahroz [National resilience of the country: strategy and tactics of anticipating of hybrid threats]. *Visnyk NAN Ukrainy*, no. 8. pp. 74-82. URL: <https://visnyk-nanu.org.ua/ojs/index.php/v/article/view/135/139> (accessed 30 April 2024). [In Ukrainian].

8. Stiikiy [Resistant] (2003) // Novyi tлумачnyi slovnyk ukrainskoi movy u trokh tomakh. Tom 3. Kyiv. Vydavnytstvo «Akonti». P.434. [In Ukrainian].

9. Khaustova V., Reshetniak O. (2023) Rezylientsiv ekonomiky: sutnist i vyklyky dla Ukrainy [Resilience of the economy: its essence and challenges for Ukraine]. *Biznes-inform*, no. 7. pp. 30-41. [In Ukrainian].

10. Acosta, J., Chandra, A., & Madrigano, J. (2017). An agenda to advance integrative resilience research and practice: key themes from a Resilience Roundtable. a Res. Rep., RAND Corp., Santa Monica, CA. Retrieved from: URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5644771/> (accessed 30 April 2024). [In English].

11. Chandra A., Acosta J.D., Howard S. et al. (2010) Building Community Resilience to Disasters: A Way Forward to Enhance National Health Security. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 78 p. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/technical_reports/2011/RAND_TR915.pdf (accessed 30 April 2024). [In English].

12. McCaul B., Flores G. C., Mencía S. (2019) Resilience for Social Systems / R4S Approach user guid ancemanual. GOAL. 104 p. URL: <http://resiliencenexus.org/wp-content/uploads/2019/05/2019-R4S-ToolkitD01-1.pdf> (accessed 30 April 2024). [In English].

13. Resilience. URL: <https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/resilience> (accessed 30 April 2024). [In English].

14. Rodin J. (2015) The resilience dividend: Managing disruption, avoiding disaster, and growing stronger in an unpredictable world. London, PROFILE BOOKS LTD. 383 p. [In English].

Resilience as a dynamic characteristic of the state in the conditions of modern geopolitical processes

Lepska Nataliia Volodymyrivna

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Political Science
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66,
Zaporizhzhia, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6010-423X

The article considers resilience as an attributive characteristic of the state in view of its geopolitical subjectivity, resource potential, geopolitical behavior and activity in the conditions of complex, difficult-to-predict changes in the modern world system. Attention is drawn to the fact of a certain inconsistency in the domestic social science discourse regarding the use of the definitions "resilience" and "sustainability" due to the lack of meaningful demarcation. It is emphasized that the systematic understanding of the state as the leading subject of geopolitics prioritizes giving priority to the concept of resilience. After all, the multifacetedness of this concept provides an opportunity to comprehensively research and analyze the following content blocks of the problem field of geopolitics: the dynamics of asymmetric behavior of states within the dualistic interaction "expansion – contraction"; the ratio of geopolitical priorities and resource potentials of competing states in confronting modern challenges of war and post-war uncertainty; the ability of states to overcome insurmountable circumstances regarding their functional capacity and capacity for recovery and further development. Therefore, the purpose of the article is to understand and justify the expediency of introducing the concept of "resilience" into the geopolitical categorical and conceptual apparatus to substantiate the expediency of introducing the concept of "resilience" into the geopolitical categorical-conceptual apparatus, which the author proposes to define in such interrelated aspects. First, as a process of ensuring the national security of the state, preserving the integrity of the state, its geopolitical subjectivity in conditions of high global instability. Secondly, as the state's ability to conduct a proactive policy, anticipate risks and threats to peace, respond to them in a timely manner, resist adverse factors, dynamically restore the functional state, strengthen and develop. Thirdly, as a system-forming characteristic of the state's geopolitical subjectivity in view of its resource potential. To study the geopolitical subjectivity of our country in its heroic resistance to large-scale Russian military aggression, the application of a resilient approach is an urgent task. It is the resilient approach that makes it possible to develop a comprehensive strategy for the effective restoration of the state not only in overcoming the direct consequences of the war, but also in ensuring the strength of the country in the conditions of war and post-war uncertainty on the basis of democratic values: from the advocacy and protection of peace to the modernized post-war institutionalization of the renewed state. As a result of the implementation of such an approach, a solid foundation for the systemic growth of society, the economy and the state as a whole is laid.

Key words: *resilience, geopolitics, geopolitical subjectivity of the state, geopolitical space, expansion.*